

Arviointikertomus vuodelta 2020

Tarkastuslautakunta Sukevalla v. 2020

Arviointikertomus vuodelta 2020

Puheenjohtajan katsaus

Tarkastuslautakunnan puheenjohtajana haluan tuoda muutamia ajatuksiani vuodesta ja valtuustokaudestamme esille seuraavassa.

Reilun vuoden olemme eläneet arkeamme niin yksittäisenä kuntalaisena kuin koko kuntana Korona-viruksen ehdoilla. Vuosi on ollut hyvin poikkeuksellinen ja rajoitti elämää merkittävästi. Kunnassamme tartuttiin poikkeustilaan nopeasti ja yhdessä eri toimijoiden kanssa loimme uusia toimintatapoja. Huoli yksittäisten kuntalaisten toimeentulosta ja arjen sujumisesta vaati meiltä toimia. Ihailen, että Sonkajärven kunnanvaltuusto luovutti kesäkuun 2020 kokouspalkkiot Sonkajärven seurakunnan diakoniatyölle kohdennettavaksi lapsiperhetyöhön.

Kunta toimi hallinnonaloillaan ripeästi uudessa tilanteessa. Esimerkkinä, että etäopetuksessa olleet koululaiset saivat ruokatoimitukset koteihinsa. Palveluja vietiin internetin kautta toteutettavaksi ja katsottaviksi. Näin meidän Kansainvälinen Pullomuseo sai kesän aikana laajaa huomiota harvinaisesta tarjonnastaan valtakunnan median eri kanavilla.

Huomioitava asia myös, että teimme suuren digiloikan. Merkittävä osa kokouksista ja palaverista siirtyi, niin kunnan sisällä kuin meiltä muualle, siirtyivät sähköisiksi. Näissä kunnan yksittäisten viranhaltijoiden ja työntekijöiden tuki myös meille luottamushenkilöille on ollut arvostettavaa.

Tämä valtuustokausi on päättymässä ja luovutamme tämän tarkastuslautakunnan viimeisen arviointikertomuksen myös uuden kunnanvaltuustomme hyödynnettäväksi. Iloitsen niistä asioista, joita myös lautakuntamme aloitteesta on viety kunnassamme eteenpäin. Samalla rohkenen toivoa, että uuden valtuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajisto pohtii minkälaisen roolin he toivovat tarkastuslautakunnalla olevan. Lautakuntamme on tehnyt itsearviointin vuoden 2020 aikana ja uudelleen keväällä 2021. Sieltä nousee vakavasti otettavia ajatuksia lautakunnan roolin mahdollisimman vahvasta hyödyntämisestä.

Seuraavassa muutamia esimerkkejä hyvistä asioista kunnassamme lyhyesti kuvattuna;

- Koronavuosi vaati kaikilta kunnan viranhaltijoilta ja työntekijöiltä poikkeuksellisen suurta muutosta omissa tehtävissään. Tässä vaiheessa voi todeta koko henkilöstön onnistuneen hyvin. Lämmin kiitos jokaiselle!
- Kirjasto- ja kulttuuritoimen tarjoamista virtuaalitalaisuuksista voimme olla kaikki ylpeitä
- Hallintopalvelujen toteuttamisessa alkoi vuoden 2020 aikana toimintatavan uudistus, josta voimme olla ylpeitä sekä osaltamme sitä tukea.
- Valtuustokauden aikana taloudellinen tilanne kunnassamme on kehittynyt myönteisesti. Se on vankka pohja uudelle valtuustolle sekä kunnan viranhaltijoille ja työntekijöille lähivuosille. Tuleva valtuustokausi tulee olemaan vaativa.

Omasta puolestani haluan kiittää hyvästä yhteistyöstä lautakunnan kanssa ja lautakuntamme sisällä. Erityisen kiitoksen haluan antaa tilintarkastajallemme Pentti Tanskaselle hänen ammattitaidostaan ja vahvasti tuesta lautakunnalle.

Tarja Pirkkalainen
puheenjohtaja

1 Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja työskentely

Sonkajärven kunnanvaltuusto on päätöksellään 19.6.2017 § 26 valinnut toimikaudekseen 1.6.2017-31.5.2021 tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastamista varten. Kunnanvaltuuston valitseman tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 § mom. 4 mukaan valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös valvoa Kuntalain 84 § 2 momentissa tarkoitettuja kunnan luottamushenkilön ja viranhaltijan sidonnaisuusilmoituksia sekä saattaa ilmoitukset edelleen valtuuston tiedoksi.

Sonkajärven kunnanvaltuusto on päätöksellään 19.6.2017 § 26 valinnut tarkastuslautakuntaan jäsenet ja varajäsenet seuraavasti:

jäsen

Kalevi Tuovinen
Eila Leskinen
Ester Halonen
Tarja Pirkkalainen
Kari Vornanen

varajäsen

Kalle Kauppinen
Anneli Suutarinen
Maija Vainikainen
Laura Huttunen
Seppo Kainulainen

Kunnanvaltuusto valitsi puheenjohtajaksi Tarja Pirkkalaisen ja varapuheenjohtajaksi Ester Halosen.

Kuntalain mukaisesta tilintarkastuksesta on huolehtinut tilintarkastusyhteisö BDO Audiator Oy. Vastuunalaisena tilintarkastajana on toiminut HT - ja JHT –tilintarkastaja Pentti Tanskanen ja avustavana tarkastajana Eija Susitaival. Tarkastuslautakunnan sihteerinä on toiminut Pentti Tanskanen. Tilintarkastajan osallistuessa etänä on lautakunnan sihteerinä toiminut Ester Halonen.

Arviointia varten lautakunta on hyväksynyt toimikaudekseen arviointisuunnitelman vuosittaisine painopistealueineen ja tarkemman työohjelman kutakin vuotta varten. Vuoden 2019 arviointikertomuksen jättämisen jälkeen tarkastuslautakunta on kokoontunut kaksitoista kertaa. Kunnanvaltuuston pyynnöstä tarkastuslautakunta laati väliarvioinnin ja sen kunnanvaltuuston käsitteli kokouksessaan 28.9.2020 § 40.

Lautakunta on tavannut kunnanvaltuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajat sekä johtavia viranhaltijoita ja kuullut heiltä katsaukset elinkeino- ja muista kunnan ja kuntakonsernin ajankohtaisista asioista sekä toiminnan ja talouden toteutumisesta. Lautakunta on kuullut työllisyysasioiden, varhaiskasvatuksen, nuoriso- ja liikuntatoimen, Sukevan alueen, vesilaitoksen, ruokapalvelun, kansalaisopiston, kulttuuri- ja kirjaston sekä koulutoimen vastuhenkilöitä. Lisäksi lautakunnan kuultavana ovat olleet Sonkakoti Oy:n toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja, Ylä-Savon Jätehuolto Oy:n toimitusjohtaja, Aluepro Oy:n talouspäälikkö, Ylä-Savon Sote-kuntayhtymän hoito- ja hoivajohtaja, yrittäjä- ja ammattijärjestöjen edustajat, neuvostojen edustajat ja Kuusikuja-Koivukuja-rakennushankkeen rakennusvalvoja. Tarkastuslautakunta on tehnyt tutustumisvierailun Sukevalle. Arvioinnin pohjana

ovat lisäksi olleet jäsenten vuoden aikana tekemät käytännön havainnot eri lautakuntien alaisesta toiminnasta ja taloudesta sekä tilintarkastajan antamat raportit.

Arviointikertomuksen laatimista varten lautakunta on tutustunut vuoden 2020 talous-arvioon, hallintoelinten päätöksiin, kunnanhallituksen allekirjoittamaan tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sekä henkilöstökertomukseen.

Tarkastuslautakunta on saanut selvitykset tilintarkastajan suorittamista tarkastuksista ja lautakunta on käsitellyt tilintarkastuskertomuksen.

Tarkastuslautakunta totesi lautakunnan jäsenten ja varajäsenten seuraavat esteellisyudet:

- Tarja Pirkkalainen; Ylä-Savon Sote-kuntayhtymän hallitus, jäsenyyden perusteella ja Ylä-Savon Vesi Oy:n hallitus, jäsenyyden perusteella
- Kari Vornanen; Ylä-Savon Jätehuolto Oy:n hallitus, jäsenyyden perusteella
- Seppo Kainulainen; teknisen lautakunnan alaiset asiat varajäsenyyden perusteella ja Ylä-Savon Sote-kuntayhtymän ympäristölautakunta, jäsenyyden perusteella.

2 Edellisten vuosien arviointikertomusten johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi ja havainnot ja valtuustokaudelta

Kunnanvaltuusto on 15.6.2020 § 7 merkinnyt vuoden 2019 arviointikertomuksen tiedoksi ja pyytänyt kunnanhallitukselta selvitystä arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista lokakuun loppuun mennessä. Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 28.9.2020 § 19 merkinnyt tiedoksi kunnanhallituksen selvityksen. Väliarviointissa esille tuotu investointien 10 -vuotissuunnitelma käsiteltiin valtuustossa vuoden 2021 alussa.

Sonkajärven kunnan asiat ovat kokonaisuudessaan hyvin ja valtuustokauden kehitys talouden osalta on hyvää.

Tarkastuslautakunta toteaa, että edellisten vuosien arviointikertomuksissa esitetyt havainnot on kunnanhallitus pääosin huomionnut kunnan toimintojen ja talouden suunnittelun ja toteutuksen ohjaamisessa. Tilinpäätösraportointia on vuoden 2020 tilinpäätöksessä edelleen lisätty ja parannettu.

Vuoden 2019 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta esitti, että matkailu- ja vapaa-ajan palvelujen kehittämiseen tulee panostaa yhdessä yrittäjien kanssa sekä esitti kehittämisajatuksia ko. asioiden suhteen. Vastineessaan kunnanhallitus totesi, että panostuksen lisääminen matkailun ja vapaa-ajan kehittämiseen vaatii myös lisäresursointia. Tarkastuslautakunta korostaa edelleen, että matkailun ja vapaa-ajan palveluiden kehittäminen on yksi Sonkajärven kunnan mahdollisuuksista kunnan elinvoimaisuuden lisäämisessä tulevinä vuosina. Ko. asioiden kehittämiseen tarvittavassa lisäpanostuksessa tulisi hyödyntää EU- ja muita projektirahoitusmahdollisuuksia esimerkiksi Leader-rahoitusta Ylä-Savon Veturi ry:n kautta.

3. Arvio asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

3.1. Kuntastrategia 2017-2021

Sonkajärven päivitetty kuntastrategia vuosille 2017-2021 on hyväksytty kunnanvaltuustossa 17.12.2018/48 §. Strategian tahtotilana on, että Sonkajärvi on ihmisille ja yrityksille viihtyisä, turvallinen ja elinvoimainen asuin- ja toimintaympäristö. Kuntastrategiassa on esitetty tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit jokaiselle menestystekijälle ja ne ovat kaikkia toimielimiä ja tulosalueita sitovia. Tavoitteita on asetettu elinkeinoelämän kehittämiseen, asumiseen ja ympäristöön, terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, seutukunnalliseen yhteistyöhön/verkostokunnan rakentamiseen, tasapainoiseen kuntatalouteen sekä osaavaan ja motivoituneeseen henkilöstöön. Toimielimet ja tulosalueet ovat esittäneet vuoden 2020 toimintasuunnitelmissaan strategian mukaisia tavoitteita ja selvittäneet toimintakertomuksessaan niiden toteutumista.

Kunnanhallitus on toimintakertomuksessa esittänyt katsauksen kuntastrategiassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta.

Yhteenvedossa on onnistumisina mm. todettu, että

- tasapainoisen kuntatalouden osalta strategiset tavoitteet on saavutettu hyvin
- koronapandemiasta huolimatta kunnan palvelut toimivat pääosin hyvin; pandemian aikana korostuivat kirjasto-, kansalaisopisto- ja liikuntapalvelut
- kunta hoiti hyvin yksinyrittäjän koronatukien hakujärjestelyt, päätöksen teon ja maksatuksen
- seutukunnallinen yhteistyö jatkui ennallaan mm. työllisyyden kuntakokeilu.

Yhteenvedossa on negatiivisina asioina mm. todettu, että

- koronaepidemia vaikutti siihen, ettei hoitotakuu täysin toteutunut mm. leikkauksiin tuli viiveitä
- maatalouden kannattavuus ei parantunut ja maatalouden investoinnit jäivät vähäisiksi
- euron tonttikauppa ei tuottanut tulosta
- henkilöstön sairauspoissaolot ovat korkeat
- Omatalon konkurssi vuoden 2021 alkupuolella.

Tarkastuslautakunta esittää, että tulevassa kuntastrategiassa otetaan huomioon maahanmuuttotaustaisten työssä olevien henkilöiden kotouttaminen ja sitouttaminen kuntaan.

Kuntastrategian valmistumisen jälkeen on tarkastuslautakunnan näkökulmasta suositeltavaa päivittää henkilöstöohjelma sen mukaiseksi.

3.2. Kunnanvaltuusto ja –hallitus

Tarkastuslautakunta suosittelee, että uusi kunnanvaltuusto paneutuu laadittuihin selvityksiin pohtien, mitkä niistä ovat kunnassamme mahdollista toteuttaa ja millä aikataululla.

Tarkastuslautakunta pyytää uutta valtuustoa ja kaikkia toimielimiä huomioimaan mahdolliset jääviydet.

Konserniohjaus ja talouden tasapainottaminen

Kunnanhallitus asetti talouden tasapainottamistyöryhmän 24.6.2019. Työryhmä toimi vuoden 2021 alkuun.

Jatkossa on mahdollisen talouden tasapainottamisryhmän asettamisen yhteydessä linjattava mikä on sen rooli. Nämä on ratkaistava työryhmän valinnan yhteydessä ja käytävä huolella läpi kunnanhallituksessa. Kaikkien työryhmien loppuraportit on toimitettava kunnanhallitukselle tiedoksi.

Kunnanhallituksen roolia konserniohjauksesta vastaavana on tehostettava. Uuden valtuustokauden alussa on mielestämme suotavaa järjestää kunnanvaltuuston ja -hallituksen jäsenille koulutusta oman roolin vahvistamiseksi.

Hankintaohjeen päivittäminen on ajankohtaista hankintojen alarajojen osalta ja tunnistettava sen koskevan myös kunnan tytäryhtiöitä.

Yleishallinto

Yleishallinnon tehtävänä on vastata kunnan hallinnosta, talouden suunnittelusta ja seurannasta sekä kunnanvaltuuston ja -hallituksen päätösten valmistelusta ja toimeenpanosta. Kunnan kirjanpito, osto- ja myyntireskontran hoito, palkanlaskenta, henkilöstöpalvelut, ICT-palvelut, arkistohoito ja asianhallinta sekä yhteispalvelu kuuluvat yleishallintoon.

Teknisen toimen ja koulutoimen toimistotyöntekijät siirtyivät 1.6.2020 alkaen yleishallinnon Taha- ryhmään. Muutos helpottaa työ- ja sijaisjärjestelyjä. Ryhmällä on yhteinen esimies.

Suunnitelmassa asetetut tavoitteet on saavutettu hyvin. Yleishallinto on hoitanut tehtävänsä onnistuneesti. Tulosalue on toiminut talousarvion puitteissa.

Työllistäminen

Työllistämisen tulosalue tarjoaa nuorille ja pitkäaikaistyöttömille mahdollisuuksia työllistämiseen ja työelämään tai koulutukseen sijoittumiseen. Panostamalla nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen edistetään kuntalaisten ja erityisesti nuorten hyvinvointia ja ehkäistään syrjäytymistä.

Koronapandemia näkyi kunnan työllistämisen tulosalueella nostaen työttömyyden kustannuksia. Kunnassa päätettyjen lomautusten vuoksi ei voitu huhti- - elokuun aikana työllistää kuntaan yhtään pitkäaikais- tai palkkatuella töihin tulevaa työtöntä. Kuitenkin toiminnalliset tavoitteet saavutettiin nuoren ja pitkäaikaistyöttömien työllistämässä. Poikkeuksellisen vuoden ja tilanteen aikana jouduttiin luomaan uudenlaisia toimintamuotoja pitkäaikaistyöttömien työtoiminnassa olevien osalle. Töitä tehtiin kahdessa vuorossa, jotta kerralla ei ollut liian monta ihmistä työpisteellä.

Työttömiä työnhakijoita työllistettiin pakkatuella 39 (v.2019: 34), näistä 19 nuorta (v.2019: 14)

Työttömyysprosentti 31.12.20 oli 15,3 % (v.2019: 9,6 %)

Työttömiä työnhakijoita vuoden lopussa 2020 oli 244 (v.2019: 160)

Työmarkkinatukea yli 300 pv saaneita oli 44 henkilöä, (v. 2019: 42)

Nuoria palkattiin kesätyöllistämisen varoilla 25 henkilöä ja lisäksi 7 työllistämisen budjetista. Täten kaikille kesätyötä hakeneille nuorille saatiin järjestymään kesätyöpaikka.

Työllisyyden kuntakokeilua valmisteltiin samaan aikaan, mutta korona kuormitti TE-palveluja niin, että kuntakokeilun valmistelu jouduttiin pitkälti siirtämään kunnille.

Työpajatoiminnassa yhteistyö yhdistysten ja järjestöjen kanssa on tuonut tarvittavaa tukea työttömien sekä mielenterveyskuntoutujien elämänhallintaan, liikkumiseen ja terveellisiin elämäntapoihin.

Koronan vaikutukset ovat näkyneet työttömänä olleiden henkilöiden taloudessa. Monet ovat pudonneet ansiopäivärahalta peruspäivärahalle ja kuntouttavassa työtoiminnassa olleet eivät ole saaneet työtoiminnan päivärahaa. Kuluvan vuoden alussa Omatalon konkurssi vaikeutti entisestään työllisyystilannetta.

Tulosalueen talousarvion toimintakate alitti talousarvion.

Ruokapalvelut

Tulosalueen tavoitteena on valmistaa ravitsevaa, terveellistä ja taloudellista ruokaa sosiaali- ja terveystoimen ja kunnan sivistystoimen yksiköihin asiakkaiden erityistarpeet huomioiden.

Ateriasuoritteiden määrä, noin 240 022 kpl (v.2019: 255 088 kpl) suoritetta, väheni edellisestä vuodesta. Yksikköhinta oli 4,90 euroa/ateriasuorite, joka nousi 14,5 %. 1.5.2017 voimaan tulleissa hankintasopimuksissa on huomioitu lähiruoan tarjoamisen mahdollisuus niin, että tuoteryhmäkohtaisten osatarjousten jättäminen on ollut mahdollista. Sellaisia ovat mm. tuoreet kasvikset, perunat, marjat ja leipomotuotteet. Lähiruoan osuus elintarvikehankinnoista on 22 % Ilahduttavaa on, että nousua edellisvuoteen on tapahtunut. Uutena suosituksena on käytössä ollut Ikääntyneiden ruokasuositus 2020.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että kunnan ulkopuolisen ateriapalveluiden myynnin takia pohditaan oman taseyksikön perustamista ateriapalveluille. Samalla tulisi selvittää ruokapalveluyksikön tarvitsemien fyysisten toimitilojen kiinteistökustannusten kohdentamisen oikeellisuus.

Tarkastuslautakunta toteaa tyydytyksellä, että kevätkaudella koululaisille toteutettu kouluaterioita korvaavasti onnistui hyvin.

Ruokapalvelut alitti 0,849 milj. euron talousarvion 0,024 milj. euroa.

Hyvinvointikertomus

Kunnanvaltuusto järjesti iltakoulun hyvinvointikertomuksesta ja -suunnitelmasta sekä HYTE-työstä. Painopisteinä ovat lasten ja perheiden hyvinvointi, elämänhallinnan tukeminen ja terveelliset elämäntavat. Esille nousi, että HYTEn pitäisi näkyä enemmän päätöksiä tehtäessä. Kuntalaisten terveydessä HYTE näkyy pitkällä aikavälillä, joten tarvitaan ennaltaehkäisevää ja pitkäjänteistä työtä. Ongelmakohtiin tarvitaan nopeaa ja tehokasta puuttumista.

Nuorten suhteen ollaan menossa heikompaan suuntaan. Liikunnan osuus on vähentynyt, 8 - 9 lk, oppilaista 27.3 % on ylipainoisia, kun Ylä-Savon verrokkikuntien osuus on alhaisempi ja koko maan osuus on 16.9 %. Unenpuute näkyy mm. koulutyöskentelyssä ahdistuneisuutena ja suorituspaineina. Koulukiusaamista, vähintään kerran viikossa, on kokenut 8 - 9 lk oppilaista 10.2 %.

Sonkajärvellä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 25 - 64 vuotiaiden osuus oli 6,7 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25 - 64 vuotiaiden osuus oli 13 %. Psykiatrian laitoshoidon potilaiden hoitopäivien ikä- ja sukupuolivakioitu indeksi oli 175,2, joka on korkein koko Ylä-Savossa. Päihdehuollon laitoksissa olleiden määrä on suhteessa edellisvuosiin laskenut sen ollessa nyt 3,7 asiakasta /1000 asukasta kohden. Kuitenkin tilastollisesti Sonkajärven osuus on edelleen suurin muihin Ylä-Savon kuntiin nähden.

Mainittujen johdosta korostuu tarve ja resurssit edelleen ennaltaehkäisevälle työlle. Se parhaillaan vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Niistä kustannukset ovat korkeat. Painotus myös muihin ikäryhmiin, kuin koululaisiin ja nuoriin, on tarpeen. Hyvinvointikertomus tulee ottaa huomioon kunnan toiminnan ja talouden suunnittelussa.

Myönteisinä voi nähdä nuorten työttömien kohtuullisen matala osuus 18-24-vuotiaista 6,9 %, kun Pohjois-Savossa 13,7 %. Samoin koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus on meillä alle maakunnan tason, meillä 17-24-vuotiaat 5 %, kun Pohjois-Savossa 6,2 %

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Palvelut hankitaan Ylä-Savon SOTE kuntayhtymältä.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän 17,15 milj. euron maksuosuus alittui 0,245 milj. euroa ja olivat 0,087 milj. euroa edellistä vuotta pienemmät.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2019 tilinpäätösten mukaan Sonkajärven sosiaali- ja terveystoimen kustannukset olivat 4.480 euroa/asukas, kun keskiarvo Pohjois-Savon kunnissa oli 3.989 euroa/asukas. Kustannus oli 491 euroa/asukas eli noin 1,9 milj. euroa keskiarvoa korkeampi.

Erityisesti ero näkyy ikääntyneiden asumispalveluissa (tehostettu palveluasuminen), jossa Sonkajärven kustannukset olivat 928 euroa/asukas keskiarvon ollessa 534 euroa/asukas eli ero on noin 1,5 milj. euroa. Tehostetun palveluasumisen kustannukset olivat neljänneksi korkeimmat Pohjois-Savossa. Palvelurakenneselvityksessä on päädytty myös samaan tulokseen. Ko. asiaa tulee edelleen selvittää yhdessä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän kanssa.

Terveyskeskuksen suunniteltu peruskorjaushanke alkaa vuoden 2021 aikana.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän toiminta on ollut taloudellista ja tuloksellista. Toimintakulut alittivat talousarvion ja olivat edellistä vuotta alhaisemmat. SOTEn oman toiminnan osalta merkittävimmät merkittäviä ylityksiä ei ollut. SOTEn oma erikoissairaanhoito ylittyi 0,059 milj. euroa, kuntien maksuosuuksien ylittymiseen vaikuttivat eniten toimintatuottojen alittuminen ja toimintakulujen ylittyminen.

Vanhus- ja vammaisneuvoston toiminta jatkui mahdollisuuksien mukaan. Neuvosto kokee yhteistyön kunnan kanssa toimivaksi. Vanhus- ja vammaisneuvostomme yhdessä toisten SOTE-alueen kuntien ja kaupunkien kanssa vetosi neuvostojen sihteeripalveluiden riittävydestä.

Elinkeinojen kehittäminen

Tulosalueen tehtävänä on yritystoiminnan ja elinkeinoelämän edellytysten ja työpaikkojen turvaaminen.

Vuonna 2020 elinkeinotyöryhmä ei kokoontunut. Koronatilanteen takia tapahtumat eivät toteutuneet. Yritysvaikutusten arviointeja päätöksenteossa on tehty 22 kpl. Yrittäjien kanssa ei vuoden aikana järjestetty tapaamisia. Yritysten lukumäärä, 256 kpl, lisääntyi 6 % edellisestä vuodesta. Matkailualan yritysten lukumäärä pysyi samana. Kotimaan matkailun noususuhdanne on huomioitava jatkossa matkailun kehittämisessä määrätietoisesti ja pikaisesti.

Tämän vuoden 2021 alussa toteutunut Omatalon konkurssi vaikutti merkittävästi kunnassa olevien työpaikkojen määrään ja elinkeinorakenteeseen etenkin alihankinnan osalta. Turveyrittäjien tilanne vaikeutui entisestään tämän vuoden aikana, kunta otti turpeen monipuolisista käyttömahdollisuuksista kantaa kuluvan vuoden aikana.

Maaseutuhallinnon tehtäviä hoitaa lisälmen kaupungin alaisuudessa toimiva yhteinen maaseutulautakunta, johon jokainen kunta on nimennyt kaksi jäsentä. Sen tehtävänä on myös maaseudun ja sen elinkeinojen kehittäminen. Maidon tuotantomäärä aleni 1 % ja naudanlihan tuotantomäärä kasvoi 8 %.

Kunta on tiiviisti mukana Ylä-Savon ja Pohjois-Savon yhteistyössä. Ylä-Savon seutukunnan ja Sonkajärven kunnan väestön määrät sekä työpaikkojen lukumäärät vähenivät.

Kunta toteutti aiemmin kunnan yritysvierailuja. Näille vierailuille on luotava toimintatapa niin toteutukselle kuin raportoinnille sekä saatujen ideoiden hyödyntämiselle. Myös elinkeinotyöryhmän toiminnalle tulee muodostaa oma toimintatapansa. Tätä esitimme jo vuoden 2019 arviointikertomuksessa.

Yrittäjä- ja tuottajajärjestöt ovat pääosin tyytyväisiä kunnan toimintaan. Yrittäjien ja kunnan välistä yhteistyötä tulee edelleen kehittää mm. julkisen hankintalain soveltamisen ja tulkinnan osalta. Tuottajat ovat huolestuneita vedensaannin turvaamisesta kaikissa tilanteissa. Lisäksi puhtaan veden korkea hinta huolestuttaa etenkin maito- ja lihantuotantoyrittäjiä. Osa maatalousyrittäjistä on valmistelemassa ja osin toteuttaneet omaan vedenhankintaan siirtymisen.

Valtion maksama yksinyrittäjien tuki haettiin ja päätettiin kunnassa. Tukea haki yhteensä 33 yksinyrittäjää, hakemuksista 27 kpl hyväksyttiin, 4 hylättiin ja 2 peruttiin. Sen toteuttamisesta tuli kunnalle myönteistä palautetta. Tuki oli yrittäjille tärkeä.

Matkailu- ja vapaa-ajan palvelujen kehittämiseen tulee panostaa yhdessä yrittäjien kanssa. Laaja yhteistyö naapuri- ja yhteistyökuntien kanssa tukee kokonaisuuden kehittymistä. Eukonkanto-tapahtuman kehittäminen yhteistyössä Sonkajärven Yrittäjien kanssa.

Matkailijoille suunnattu info-piste on kiireinen kehittämiskohde. Se tukee niin paikallisten yrittäjien kuin kaikkien matkailukohteiden toimintaa.

Elinkeinotoimen menot toteutuivat talousarvion mukaisina.

Kunnanhallituksen ja -valtuuston nettomenot 19,359 milj. euroa alittuivat 0,588 milj. euroa.

3.3. Sukevan aluelautakunta

Sukevan aluelautakunta turvaa yhteistyössä muiden lautakuntien kanssa kunnalliset lähipalvelut Sukevan alueen asukkaille sekä vahvistaa Sukevan alueen yhteisöllisyyttä. Kävijämäärä yhteispalvelupisteessä oli 55 henkilöä/työpäivä. Kuntosalin käyttöjä oli 154. Alueella järjestettyihin tapahtumiin osallistui 2.500 henkilöä.

Talousarviossa ja tilinpäätöksessä on esitetty tunnusluvut/mittarit. Strategiaan perustuvat tavoitteet puuttuvat. Vuoden 2021 toimintasuunnitelmassa ne on esitetty.

Aluelautakunnan 0,144 milj. määrärahat alittuivat.

3.4. Sivistyslautakunta

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on järjestää ja kehittää lapsille turvallisia, monipuolisia ja yksilölliselle kehitykselle ja oppimiselle myönteisiä varhaiskasvatuspalveluja yhdessä vanhempien ja muiden lapsia ja lapsiperheitä tukevien tahojen kanssa.

Päivähoitoa järjestetään Nallemuorin ja Nallelan päiväkodeissa Sonkajärvellä ja Männikön päiväkodissa Sukevalla. Esiopetusta järjestetään Rutakon ja Sukevan kouluilla. Lasten vuorohoito toimii molemmissa taajamissa. Päiväkotipaikkoja oli 98 ja perhepäivähoitopaikkoja 12. Esiopetuksessa oli lapsia 21. Kotihoidon tuen piirissä oli 71 lasta. Päivähoidossa on 72 % 0-6-vuotiaista lapsista.

Sonkajärven ja Sukevan perheentalo toimii yhteistyöverkoston voimin ja tukee lapsiperheiden arkea ja lisää yhteisöllisyyttä ja osallisuuden mahdollisuuksia lapsille ja perheille.

Sukevalla perheentalo on ollut suljettuna koronaepidemian alusta saakka ja Sonkajärvellä se suljettiin 1.12.2020 ja avattiin jälleen kevätkaudella 2021.

Varhaiskasvatuksessa on päivitetty opetusvälineitä ja tv-välineistöä uusittu ja hankittu tabletti ja kannettavia tietokoneita. Kasvatustoimintaan liittyvien palaverien pitäminen on siirtynyt verkkoon.

Pulmalliseksi on koettu riittävä helppo ja nopea tiedottaminen vanhemmille sekä asiakirjojen dokumentointi ja hoitoaikojen ilmoittaminen. Sen vuoksi yhä etenevässä määrin palvelujen sähköistäminen on noussut kehitettävien tarpeiden kärkeen.

Varhaiskasvatuksen määrärahat 1,719 milj. euroa alittuivat 0,161 milj. euroa.

Koulutoimi

Perusopetuksen tehtävänä on taata kaikille kunnassa asuville lapsille tasapuoliset ja suotuisat olosuhteet kasvuun, oppimiselle ja kehitykselle. Toisen asteen lukiokoulutuksen tarkoituksena on tarjota monipuoliset jatko-opintovalmiudet kotipaikkakunnan yleislukiossa. Koulut toimivat kahdessa keskuksessa: Sonkajärven koulukeskus ja Sukevan perhepalvelukeskus.

Perusopetuksen oppilasmäärä oli 328 (vuosi 2019 = 337) ja lukion oppilasmäärä 45 (vuosi 2019 = 55). Perusopetuksen kustannus 8 960 euroa/oppilas lasi 1 % ja lukion kustannus 11 600 euroa/oppilas nousi 14 %.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan kunnassa annettava opetus on monipuolista ja laadukasta. Ongelmakohtat on tunnistettu ja niihin on tartuttu asianmukaisesti.

Koronavuosi oli kouluillamme haastava useasta näkökulmasta. Nopeasti oli siirryttävä etäopetukseen ja kyettävä tukemaan jokaista oppilasta henkilötasolla. Vanhempien ja muiden läheisten rooli koulutyön etenemisessä korostui.

Kunnan on strategiatyössään linjattava mitä palveluja ja minkä tasoisina ne kunnassamme ovat jatkossa.

Positiivista oli, että kaikki oppilaat ja opiskelijat tavoitettiin etäopetuksen aikana opetus- ja ohjaushenkilöstön yhteistyönä.

Koronan aikaan etäopetus nosti esiin opetusvälineistön uusimistarpeen ja digilaitteiden vajeen.

Kouluun ja oppilaiden elämään liittyy nykypäivänä vahvasti sosiaalinen media ja sen luomat paineet. Ulkonäköpaineiden lisäksi masentuneisuus ja ahdistuneisuus näkyvät koulutyön arjessa. Tukipalveluiden rooli koululla on kasvanut ja kunnassamme niihin on panostettu. Pienen koulun vahvuus on tunnistaa tuentarve varhain.

Ongelmallista on vapaa-ajan viettäminen koulun alueella, ilkivalta ja roskaaminen on lisääntynyt.

Lomautukset näkyivät mm. siinä, että koulutyöhön valmistautumista ei voitu toteuttaa ennen lukukauden alkua. Käytänteistä sopiminen ja toimintamallien linjaaminen jäi lukuvuoden ajalle.

Lomautukset järjestettiin opettajien ainoana kouluttautumismahdollisuutena Vespäivinä ja tämä oli erityisen harmillista lukion osalta sillä käynnissä oleva opetussuunnitelmatyö olisi edellyttänyt yhteistä kouluttautumista.

Koulujen opetus toteutui hyvin.

Itä-Suomen AVI antoi vuoden 2021 alussa päätöksen lukio -opetuksen tuntimäärän riittävydestä. Päätöksen edellyttämät toimet sivistystoimi toteutti nopeasti.

Oppivelvollisuuden laajeneminen vuoden 2021 syyskaudesta alkaen vaatii osaltaan vahvaa valmistautumista sivistystoimelta.

Koulutoimessa siirryttiin hallinnollisesti yhtenäiskoulujärjestelmään 1.8.2020.

Päästötodistuksen sai 100 % ikäluokasta. Lukioon hakeutuneiden määrässä ei saavutettu tavoitetasoa.

Lukioon ensisijaisesti hakevien määrä oli 29 % ikäluokasta tavoitteen ollessa 40 %.

Oppilashuollon palvelut ovat toteutuneet Sonkajärvellä seudulliseen tilanteeseen nähden hyvin.

Perusopetuksen oppilaiden saama opetustuntimäärä on kuntien keskitasoa. Lukion vahvuutena on henkilökohtainen opintojen ohjaus pienissä opetusryhmissä. Lukiossa on hyvää kansainvälistä yhteistyötä, joka on tärkeää niin opiskelijoiden kuin henkilökunnankin näkökulmista.

Koulutsempparitoiminta tukee koululaisia ja nuoria

Koulutsemppari toimii lähinnä erityisopettajan ja koulunkäynninohjaajan välimaastossa, joka rauhoittaa tuntikäyttäytymistä, on mukana tehtävien teon ohjauksessa, riitatilanteiden selvittämisessä ja pitää kotiin yhteyttä tarvittaessa. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen on merkittävä asia perusopetuksen vuosiluokilla 7 - 9. Oman elämänhallinnan ja käyttäytymisen tukeminen korostuu. Koulutoimeen palkattiin kasvatusohjaaja ("koulutsemppari"), jonka tehtäväkuvaan yhdistettiin etsivä nuorisotyö. Koulutsempparin tuki nuorten koulunkäyntiin ja elämänhallintaan on ollut merkittävä erityisesti perusopetuksen päättövaiheessa olevien nuorten kohdalla.

Oppilasmäärän vähetessä koulutoimen rakenteita ja henkilöstön määrää tulee tarkastella monipuolisesti ja pitkällä tähtäimellä.

Koulutoimi alitti 4,345 milj. euron määrärahan 0,389 milj. eurolla.

Joukkoliikenne

Tavoitteena on järjestää kunnan alueella kattava ja kustannustehokas kuljetusverkosto yhteistyössä koulutoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kuljetusten kanssa.

Toisen asteen opiskelijoille julkisten kulkuneuvojen puuttuminen tuotti hankaluuksia osallistua Sonkajärveltä tai Sukevalta toisen asteen opetukseen esimerkiksi ammattiopistolla.

Päli-liikenne laajennettiin koskemaan taajama-aluetta, jotta kaikilla kuljetusta tarvitsevilla on mahdollisuus käyttää palvelua

Ely-keskuksen seutulippukäytännöstä luovuttiin ja Waltti - maksujärjestelmästä ollaan luopumassa vuoden 2021 aikana.

Joukkoliikenteen määräraha 0,087 milj. euroa hieman alittui.

Vapaa sivistystoimi

Tulosalueeseen kuuluvat kansalaisopisto, kirjasto ja kulttuuritoimi.

Tavoitteena on järjestää kuntalaisille kattavat kirjastopalvelut sekä mahdollisuuksia omaehtoiseen opiskeluun ja kulttuurielämyksiin. Vuosi oli koronan takia keväästä alkaen haasteellinen. Vapaa sivistystoimi reagoi nopeasti uuteen tilanteeseen mm. hyödyntämällä internettiä.

Kansalaisopiston oppituntien määrä oli 3 155 ja opiskelijoiden määrä 705, jotka määrät alenivat edellisestä vuodesta koronan rajoitusten vuoksi. Kurssien lukumäärät, kevät 84 kpl ja syksy 97 kpl, ylittivät asetetun tavoitteen 80 kpl.

Kirjasto toimii omatoimikirjasto-periaatteella. Lainausten ja kirjastokäyntien määrät laskivat edellisestä vuodesta, lähinnä koronarajoitusten takia.

Kulttuuritapahtumia järjestettiin 13 kappaletta, joista osa toteutettiin etätapahtumina. Museokäyntejä oli 4 000 Jyrkkäkosken ruukilla, Kansainvälisellä Pullomuseolla ja kotiseututalolla.

Toiminnalliset tavoitteet saavutettiin, lukuun ottamatta kirjaston lainaus- ja kävijämääriä.

Huomioitavaa on kulttuuritoimen toteuttaman virtuaalitarjonnan monipuolisuus ja laaja kiinnostus. Kansalaisopiston monipuolinen ja kylille jalkautunut kohtuuhintainen kurssitarjonta ja omatoimikirjastojen toiminta palvelevat hyvin kuntalaisia ja edistävät kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia.

Vapaan sivistystoimen palvelut ovat monipuolisia ja kuntalaiset ovat aktiivisia palveluiden käyttäjiä.

Erinomaisia onnistumisia ovat esim. Kansainvälisen Pullomuseon virtuaalikierrokset sekä netissä seurattavina olleet lasten satutunnit ja virtuaalinäyttelyt. Pullomuseo nousi internetissä valtakunnalliseen julkisuuteen hyvin myönteisesti ja siitä uutisoivat mm. iltapäivälehdet.

Kehittämisaajatuksina Ylä-Savon kulttuuritoimen kanssa ovat digitaaliset kulttuuripalvelut erityisesti saavutettavuuden ja ikäihmisten sekä hoitolaitoksissa asuvien näkökulmasta.

Markkinointiin ja viestintään tulisi kiinnittää entistä enemmän huomioita ja niin kulttuuripalveluita ja kunnan muitakin toimintoja kehittää edelleen vastaamaan modernejakin tarpeita.

Kansalaisopiston toiminta on ollut loistavaa ja tärkeää näin korona-aikana.

Tulosalueen 0,724 milj. euron määräraha alittui.

Nuoriso- ja liikuntatoimi

Nuoristyöllä tarkoitetaan nuorten oman ajan käyttöön kohdistuvaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä, nuorten kasvun, itsenäistymisen ja terveiden elintapojen tukemista, sosiaalista vahvistamista sekä nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista. Nuorisotyön tavoitteena on järjestää nuorille mielekästä toimintaa ja tarjota mahdollisuus omaehtoiseen vapaa-ajan viettoon nuoriso- ja liikuntatiloissa. Toiminnan painopiste on alle 20-vuotiaissa nuorissa ja etsivässä nuorisotyössä alle 29-vuotiaissa.

Liikuntatoimen tehtävänä on ylläpitää kuntalaisille perusliikuntapalveluja, valvoa liikuntapaikkojen ja alueiden olosuhteita sekä edistää kuntalaisten liikunnallista ja terveellistä elämäntapaa.

Nuorisotilojen aukioloaikoja molemmissa kirkonkylissä jouduttiin koronan vuoksi rajoittamaan. Viikonloppujen yökahvilatoimintaa ei ollut lainkaan.

Yhteistyötä tehdään seurakunnan, paikallisten seurojen ja yhdistysten sekä naapurikuntien kanssa.

Nuorisovaltuuston roolia esimerkiksi lautakuntatyön kautta tulee korostaa. Sen kautta on mahdollista lisätä nuorten kiinnostusta jatkossa kunnan luottamushenkilötoimintaan.

Nuorisovaltuusto tuo esille nuorien ideoita ja asioita esille kunnan päätöksentekoon. He ovat rakentaneet nuorten somekanaviin yhteydenpitokanavia. Nuorisovaltuusto on valmis olemaan mukana kunnan markkinoinnissa ja laajemminkin yhteistyössä. Nuorisovaltuusto kokee hyväksi toimintamahdollisuutensa kunnassa ja ovat tyytyväisiä, että heidät on otettu mukaan esim. Sonkajärven kirkonkylän taajaman kehittämistyöryhmään.

Etsivän nuorisotyön, Sonkajärven seurakunnan yhteistyö nuoriso- ja liikuntatoimen kanssa on hyvää. Poikkeusvuosi hankaloitti käytännön toimintaa.

Tulosalueen määrärahat 0,391 milj. euroa alittuivat.

Sivistyslautakunnan 7,265 milj. euron määrärahat alittuivat 0,625 milj. euroa.

3.5. Tekninen lautakunta

Tekninen toimi

Tekninen toimi tuottaa kuntalaisille teknisen toimen, tilapalvelun, liikenneväylien, ympäristö- ja viheralueiden sekä liikuntapaikkojen hoitopalvelut.

Investointeja on toteutettu investointisuunnitelman mukaisesti. Virastotalon purkaminen toteutui vuonna 2020 – 2021.

Tekniset toiminnan toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet pääosin suunnitellulla tavalla. Tonttitarjonta on riittävää ja monipuolista. Ympäristö- ja viheralueita on kunnostettu ja näin parannettu asuinympäristön viihtyisyyttä.

Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa yhteistyössä on parannettu vuoden aikana Sonkajärvi kk – Savonvirta kevyen liikenteen väylän liikenneturvallisuutta. Tätä työtä ohjaa kunnan liikenneturvallisuussuunnitelma.

Yksityisteiden kunnossapitoavustus on yksityisteille merkittävä tuki. Vuonna 2020 niitä myönnettiin yhteensä 45 000 € (tavoitearvo 69 500 €).

Katujen kunnossapitokustannukset ylittivät asetetut tavoitteet. Tarkastuslautakunta esittää harkittavaksi, että kustannuspaikka-litterointia kehitettäisiin vastaamaan pitkäkestoisia sopimuksia kustannusten jälkiseurannan vuoksi.

Kevätkausi 2020 oli liukkauden torjunnan osalta vaativa. Kustannusten nousu oli merkittävä.

Liikuntapaikkojen hyvällä hoidolla kuntamme luo osaltaan hyvät edellytykset omaehtoiselle liikunnan harrastamiselle ja kannustaa samalla eri-ikäisiä liikunnallisten harrastusten pariin. Näihin liittyvät tarkastusvuoden tavoitteet ovat toteutuneet. Useasta liikuntapaikasta kunnalle on tullut runsaasti kiitosta. Koulukeskuksen piha-alueen kunnostus on lisännyt koululaisten välituntiliikuntaa merkittävästi.

Kunnan tulee kiinteistönhoidon osalta harkita edelleen yhteistyön lisäämistä Sonkakodin kanssa.

Kunnan tulisi tehdä aloite Ylä-Savon muille kunnille teknisen toimen yhteistyön/työnjaon lisäämiseksi ja mahdollisesti yhteisen yhtiön perustamisesta ko. tehtävien hoitamiseksi.

Viime vuodet ovat olleet tekniselle puolelle työntäyteisiä. Tarkastuslautakunta katsoo, että työmäärä on arvioitava tulevan valtuustokauden alussa. Tavoitteena on varmistaa henkilöstön hyvinvointi ja kaikkien tehtävien suorittaminen huolella pitkällä aikavälillä.

Teknisen toimen määräraha 3,502 milj. euroa alittui 0,270 milj. euroa.

Vesihuoltolaitos

Keskeisenä tavoitteena on laadukkaan talousveden toimittaminen ja jäteveden käsittelystä huolehtiminen laatuvaatimusten mukaisesti sekä kehittää alueellista vesi-huoltoa kunnan alueella yli kuntarajojen.

Puhtaan veden toimitus ja jäteveden käsittely on ollut moitteetonta vuonna 2020. Puhtaan veden saanti kaikissa tilanteissa on turvattava.

Ylä-Savon vesihuoltoyhteistyötä syventävä vesihuollon operointiselvitys jatkuu ja syksyn 2021 aikana.

Tarkastuslautakunta toteaa, että oman vesilaitoksen yhtiöittämisestä ja samalla poistosuunnitelman muuttamisesta on pyydetty ja saatu konsulttiselvitys – tarjous.

Laskutusta varten voi mittarilukematietoja ilmoittaa web-lomakkeella, jonka tiedot tallennetaan manuaalisesti VesikantaPlus-järjestelmään.

Suosittellemme selvittämään järjestelmätoimittajalta, olisiko sähköisen lomakkeen tiedot mahdollista saada siirtymään suoraan VesikantaPlus-järjestelmään, jotta manuaaliseen työvaiheeseen sisältyvä virheen riski poistuisi. Sähköinen tiedonsiirto säästäisi myös aikaresurssia.

Rakennusvalvonta

Tehtävänä on huolehtia maankäyttö- ja rakennuslain mukaisista rakennusvalvonta-toimen viranomaistehtävistä.

Lupien käsittely on tapahtunut tavoitellussa määräajassa. Lupahakemusten määrä kasvoi edellisestä vuodesta. Ylä-Savon kuntien yhteistyönä on uudistettu rakennusjärjestys, joka astui voimaan 1.1.2020.

Yhteisestä rakennusvalvonta- ja ympäristötoimesta on tehty selvitys ja kannanotto yhteistyön edistämisestä on olemassa.

Esitämme, että yhteistyötä lisättään yhteisellä alueellisella korjausneuvojalla. Korjausneuvoja voisi auttaa erityisesti iäkkäiden ihmisten asuinolojen parantamisessa ja näin tukea iäkkäiden ihmisten kotona asumista ja samalla vähentää kunnallisen asumispalvelun tarvetta.

Määrärahat 0,158 milj. euroa alittuivat 0,033 milj. euroa.

Palo-, pelastus- ja suojelutyö

Tehtävästä huolehtii Kuopion kaupungin hallinnoima Pohjois-Savon Pelastuslaitos.

Tulosalue ei ole aikaisemmin esittänyt omia toiminnallisia tai määrällisiä tavoitteita. Vuoden 2021 toiminta- ja taloussuunnitelmassa tavoitteet on asetettu.

Tulosalueen määrärahat 0,406 milj. euroa hieman alittuivat.

Teknisen lautakunnan 4,895 milj. euroa alittuivat 0,202 milj. euroa.

3.6. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Käyttötalous

Alkuperäisessä talousarviossa ennakoitiin tilikauden tulokseksi 0,212 milj. euroa ja tilinpäätöksen mukaan tulos oli 3,148 milj. euroa.

Olennaisimmat erot alkuperäiseen talousarvioon nähden olivat seuraavat: toimintatuotot alittivat 0,014 milj. euroa, henkilöstökulut alittivat 0,536 milj. euroa, palvelujen ostot alittivat 0,773 milj. euroa, tarvikemenot ylittivät 0,242 milj. euroa sekä avus-

tukset ja muut toimintatuotot ylittivät 0,079 milj. euroa. Näiden vaikutus vuosikatteeseen olivat yhteensä + 0,974 milj. euroa.

Verotulot ylittivät tuloarvion 0,285 milj. euroa ja valtionosuudet ylittivät 1,202 milj. euroa. Muut rahoitustulot (Savon Voima/Holding Oy) ylittivät tuloarvion 0,380 milj. euroa ja rahoituskulut alittivat talousarvion 0,045 milj. euroa. Näiden vaikutus vuosikatteeseen oli yhteensä + 1,912 milj. euroa.

Vuosikatteeksi oli ennakoitu alkuperäisessä talousarviossa + 1,652 milj. euroa ja tilinpäätöksessä vuosikate oli 4,538 milj. euroa eli 2,886 milj. euroa parempi.

Poistot ja arvonalentumiset olivat 0,050 milj. euroa talousarviota pienemmät.

Poistoeron 0,140 milj. euron ja investointivarauksen 0.950 milj. euron kirjausten jälkeen muodostui tilikauden ylijäämäksi 2,057 milj. euroa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tilikauden taloudellinen tulos oli ennakoitua parempi. Parempaan taloudelliseen lopputulokseen vaikutti erityisesti valtion maksamat koronatuot: valtionosuuksia korotettiin verotulojen menetyksen kompensaatina 1,2 milj. euroa ja yhteisöveron kunnille maksettavaa jako-osuutta korotettiin 10 %, jonka vaikutus oli 0,500 milj. euroa. Koronaepidemia vaikutti erityisesti erikoissairaanhoidon kustannuksia alentavasti ja ostopalveluiden määräraha alitettiin. Lisäksi koronaepidemian vuoksi henkilöstön lomautukset pienensi henkilöstökuluja 0,100 milj. euroa.

Tulosalueet eivät ylittäneet olennaisesti myönnettyjä määrärahoja. Kunnanvaltuusto on tilikauden aikana hyväksynyt talousarviomuutokset riittävällä tarkkuudella.

Taseessa on kertynyt ylijäämää 5,409 milj. euroa. Velkamäärä asukasta kohden on 2.271 euroa ja konsernin velkamäärä 5.305 euroa/asukas, jotka ovat kuntien keskiarvoa alhaisemmat. Omavaraisuusaste on 61,9 %, joka on lähes kuntien keskiarvon mukainen. Maksuvalmius on hyvä. Kassan riittävyys on 18 päivää.

Investoinnit

Investointeihin oli varattu talousarviomuutosten jälkeen 1,409 milj. euroa ja toteutuneet investointimenot olivat 1,205 milj. euroa. Suurimpia yksittäisiä investointihankkeita olivat Arkistotilat 0,338 milj. euroa, johtoverkostot ja laitteet 0,216 milj. euroa, koulukeskuksen korjaukset 0,110 milj. euroa.

Investointihankkeet on toteutettu investointisuunnitelman mukaisina eikä olennaisia määrärahojen ylityksiä yksittäisten hankkeiden osalta tapahtunut. Vuoden aikana tekninen toimi laati 10-vuotissuunnitelman investoinneille.

3.7. Tytäryhtiöt

Sonkakoti Oy

Yhtiöllä on hallinnassaan 306 vuokra-asuntoa, joista 78 % sijaitsee Sonkajärven taajamassa ja loput Sukevan taajamassa. Asuinrakennuksia on 55 kpl. Kunta omistaa yhtiön 100 %:sti.

Yhtiön toimintaa on ohjattu ja johdettu tuloksellisesti. Keskivuokra 8,34 euroa/m²/kk on kilpailukykyinen. Käyttöaste on hyvä 96,8 %. Saatavien perintä on hallinnassa, saatavat ovat vain 0,6 % liikevaihdosta. Sonkakoti Oy:n rakennuttamassa

kunnantalossa on vuokralla Sonkajärven kunta määräaikaisella viidentoista vuoden vuokrasopimuksella. Yhtiön poistosuunnitelma on yhteneväinen kunnan poistosuunnitelman kanssa.

Sonkakodin maksuvalmiuden vakauttamiseen on kiinnitettävä erityishuomiota niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä.

Kunnan konserniohjeeseen on edelleen kiinnitettävä huomiota. Lisäksi merkittävien taloudellisten ja toiminnallisten päätösten osalta on saatava kunnanhallitukselta asiaa koskeva päätös ennakoon.

Sonkajärven Virastokeskus Oy

Yhtiö omistaa ja hallitsee virastotalorakennusta. Kunnan omistusosuus on 100 %. Virastotalon purku valmistui talvella 2021. Sonkajärven Virastokeskus Oy:n purku on menossa.

Rakennuksen purkaminen on toteutettu ja tontin tuleva käyttö valmistelussa.

Aluekehityssäätiö ja Aluepro Oy

Säätiön toiminta on siirretty säätiön tytäryhtiö Aluepro Oy:lle. Yhtiön toiminta on lähinnä aluekoulutuksen järjestämistä. Säätiö hallinnoi edelleen Ylä-Savon Instituuttirahastoa ja Sonkajärven tuote- ja yrityskehitysrahastoa. Aluepron liikevaihto oli vuonna 2020 noin 0,22 milj. euroa ja tilikauden voitto oli 4 250 euroa.

4. Henkilöstö

Kunnanhallitus on hyväksynyt 17.12.2018 kunnan henkilöstöohjelman vuosille 2019-2021. Henkilöstöohjelma on kunnan henkilöstöjohtamisen väline, jonka tarkoituksena on kunnan ja kuntakonsernin johtaminen kuntastrategian mukaisesti, sekä valtuuston asettamien tavoitteiden toteuttaminen.

Henkilöstön määrä on 160 henkilöä, heistä kokoaikaisia oli 136 henkilöä. Eniten henkilöstöä on sivistyslautakunnan alaisuudessa eli 91 henkilöä.

Henkilöstön keski-ikä on 48 vuotta. Vuonna 2020 jäi eläkkeelle 10 henkilöä. Eläkepoistuma-arvio vuosina 2021-2025 on keskimäärin 6 henkilöä/vuosi. Sairauspoissaolo-% on 6,5 % (v. 2019 vastaava oli 7,6 %. Sairauspoissaolopäiviä henkilöä kohden oli 22,6 päivää (vuonna 2019 20,8 päivää).

Työterveyspalvelut on ostettu Pihlajalinna Terveys Oy:ltä. Työtyytyväisyyskysely on toteutettu vuonna 2018.

Sairauspoissaolojen määrä on vähentynyt edellisestä vuodesta. Sairauspoissaolopäivien määrä lisääntyi lievästi edellisestä vuodesta.

Henkilöstöä koskevissa ongelmatilanteissa tulee rohkeasti käyttää työnohjausta ja työterveyshuollon palveluita.

5. Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Kunnassa on hyvin tiedostettu olennaisten riskien olemassaolo. Vuonna 2018 on laadittu riskien hallintaohje ja -ohjelma, joiden avulla toimielimet ja tulosalueet jatkossa tunnistavat, hallinnoivat ja raportoivat riskejään ja sisäisen valvonnan tilaa.

Toimintakertomuksessa on selvitetty tätä kunnan uutta riskien hallintaprosessia sekä raportoitu aikaisempia vuosia paremmin riskien hallinnasta ja sisäisestä valvonnasta.

Merkittävänä riskeinä on todettu Sote-uudistus, jonka valmistelu on aloitettu uudelleen. Sote-palvelut siirtyisivät hyvinvointialueiden hoidettavaksi, jolloin palvelujen saatavuuteen ja kunnan rahoitusosuuteen liittyy riskejä.

Riskinä on todettu myös kunnan väestömäärän pieneneminen ja ikääntyminen, joka heikentää kunnan rahoituspohjaa ja kasvattaa sosiaali- ja terveystoimen menoja.

Kunnan investointipaineet ovat merkittäviä tulevina vuosina. Investoinnit joudutaan rahoittamaan pääosin lainoituksella. Riskinä on todettu lainamäärän kasvu, joka kasvattaa kunnan taloudellista liikkumavaraa.

Lisäksi tämän hetken suurimpana riskinä on todettu maailmanlaajuisesti puhjennut Koronavirus-epidemia, joka tulee merkittävästi vaikuttamaan kunnan toimintaympäristöön ja talouteen.

Aluepro Oy:n ja Aluekehityssäätiön toimintaan on todettu sisältyvän merkittäviä taloudellisia riskejä.

Vuoden 2020 toimintasuunnitelmassa oli todettu, että sisäisessä valvonnassa keskitytään mm. hankintaohjeen toimeenpanoon.

Tarkastuslautakunta haluaa korostaa ja kiinnittää erityistä huomiota hankintojen valmistelussa ja toteutuksessa mm. seuraaviin seikkoihin ja esittää, että hankinnoissa tulee,

- kaikki hankinnat kilpailuttaa julkisista hankinnoista annetun lain ja/tai kunnan oman hankintaohjeen mukaisesti, mutta pyrkien mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon paikallisen ja alueen tarjoamat tuote- ja palvelumahdollisuudet*
- tehdä asianmukaiset joko lautakunnan päätökset tai viranhaltijapäätökset*
- päätöksiin ja sen valmisteluasiakirjoihin liittää kaikki ko. hankintaan liittyvät asiakirjat*
- pitkäkestoiset hankinnat mm. talvikunnossapito, työkonopalvelut, kivi- ja maa-aines-hankinnat, rakennus-, lvi- ja sähkötyöt, lvi- ja sähkötarvikkeet ja asiantuntijapalvelut kilpailuttaa 4-vuotiskausittain*
- pitkäkestoisista hankinnoista laatia kirjalliset puite- tai pitkäaikaiset sopimukset*
- hankinnat käsitellä yhtenä kokonaisuutena eikä sitä pilkkoa eriin hankintasäännösten tai -valtuuksien välttämiseksi.*

Lisäksi tarkastuslautakunta esittää, että kunnan hankintaohjeessa, kirjallista tarjousta edellyttävää, 5.000 euron alarajaa nostettaisiin 10.000 euroon.

Lisäksi tarkastuslautakunta korostaa asiatarkastajien ja hyväksyjien vastuuta ostolaskujen käsittelyssä.

Varhaiskasvatuksen sisäisessä valvonnassa on todettu, että arkistointi vaatii päivittämistä ja arkistointisuunnitelman. Lisäksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksut laahaavat jäljessä. Jatkossa vanhempien tulotietojen toimittamista on jämäköitettävä. Tämän ohella varhaiskasvatuksen sisäinen tiedottaminen vaatii kehittämistoimia. Varhaiskasvatussyksiköiden pelastussuunnitelmat vaativat päivittämistä.

Toimintakertomuksessa ei ole raportoitu sisäisen valvonnan suunnitelmista, niiden toteutumisesta ja mahdollisista toimenpiteistä valvonnassa havaittujen seikkojen johdosta.

6. Yhteenveto

Tarkastuslautakunta on saanut luottamushenkilöiltä ja viranhaltijoilta sidonnaisuusilmoitukset. Kunnanvaltuusto on merkinnyt päivitetyt sidonnaisuusilmoitukset tiedoksi.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan hallintoa ja taloutta on ohjattu ja johdettu kunnanvaltuuston hyväksymien strategialinjausten sekä vuoden 2020 toiminta- ja taloussuunnitelman mukaisesti. Talouden vakaana pitämisessä on onnistuttu ja tilikauden taloudellinen tulos oli hyvä.

Toiminnalliset tavoitteet saavutettiin olennaisilta osiltaan. Koronaepidemian vuoksi jouduttiin vuonna 2020 toimintoja supistamaan useilla tehtäväalueilla. Taloudenhoidossa on noudatettu kunnanvaltuuston vahvistamaa talousarviota. Olennaisia sitovien toimintamenojen ylityksiä ei ollut.

Päätyvällä valtuustokaudella vv. 2017-2020 on kunnan talouden kehitys ollut positiivista; toimintakulut ovat vuonna 2020 samalla tasolla kuin vuonna 2016 eli noin 30 milj. euroa (henkilöstökulut alentuneet 7,410 > 6,991 milj. euroon), verotulot kasvaneet 12,197 > 13,895 milj. euroon ja valtionosuudet kasvaneet 15,346 > 16,522 milj. euroon. Vuosi 2020 on hieman huono vertailuvuosi koronaepidemian vuoksi, mutta suunta on kuitenkin selvä eli menojen kehitys on ollut maltillista ja olennaiset tuloerät ovat kasvaneet. Kunnan lainakanta on alentunut vastaavana aikana 10,692 > 8,751 milj. euroon eli 1,941 milj. euroa ja ylijäämät ovat lisääntyneet 4,409 milj. euroa.

Taseessa on ylijäämiä 5,409 milj. euroa. Tämä on hyvänä ”puskurina” oletettavissa oleviin tiukempiin talousarviovuosiin. Pitkän aikavälin ennusteen mukaan kunnan tulos painuu tappiolle lähivuosina. Investointipaineet ovat merkittävät; kymmenen vuoden investointien nettosumma on suunnitelman mukaan 16 milj. euroa, jotka joudutaan rahoittamaan osittain velkarahalla. Mikäli korkotaso nousee olennaisesti, aiheuttaa se vaikeuksia talouden pitämisessä tasapainossa. Tila- ja palveluverkkoselvitykset antavat hyvät perusteet kehittää kunnan kaikkia toimintoja talouden pitämiseksi vakaalla pohjalla.

Kunnan ja kuntakonsernin edellytykset selviytyä tulevien vuosien haasteista vaatii erityisesti panostusta markkinointiin kunnan imagon nostamiseksi yritysystävällisenä kuntana sekä viihtyisänä ja turvallisena asuinkuntana. Matkailun ja vapaa-ajan palveluiden kehittäminen on yksi varteenotettava mahdollisuus kunnan elinvoimaisuuden lisäämisessä tulevinä vuosina.

Kunta hoitaa palvelutehtäviä yhteistyössä muiden Ylä-Savon kuntien kanssa mm. seuraavilla palvelualueilla sosiaali- ja terveydenhuolto, ICT ja raakaveden tuotanto. Resurssien vähentyessä tulee kunnan tiivistää entisestään yhteistyötä naapurikuntien kanssa.

Esitämme pohdittavaksi, että Sonkajärven kunta tekisi aloitteen muille Ylä-Savon kunnille teknisen-, ravinto- ja siivoushuollon tehtävien hoitamiseksi yhdessä joko toimintoja yhtiöittämällä tai yhteistyösopimuksella.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan luottamushenkilöitä ja henkilöstöä erittäin hyvin suoritetusta ja ansiokkaasta työstä kuntalaisten hyväksi.

Sonkajärvi 25.5.2021

Tarja Pirkkalainen
Puheenjohtaja

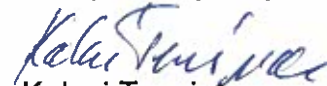
Eila Leskinen
Jäsen

Kari Vornanen
Jäsen

Ester Halonen
Varapuheenjohtaja

Kalevi Tuovinen
Jäsen